

ime kot Petracova zgodaj umrla mama, ustvarila nekaj družinske topline. Njegova *peregrinatio* je bila globlja, ne toliko od enega venca k drugemu, niti ne od enega objema k naslednjim, ampak ostreje, od enega sveta ... k drugemu, o katerem človek ne najde prave besede, čeprav jo išče vse življenje.

Skupna oznaka za življenjsko bivanje, pa tudi za naše branje Petrarce, bi bila, po njegovo, *mutatio animi*. Avtor nam pravi, naj se nikar ne sprenevedajmo: pozimi si želimo eno, poleti drugo. Mar res verjamemo, da smo tako trdno enoviti? Na isti stopnici, v mladosti in v starosti? *Pisma v antiko* niso le eruditsko literarno in zgodovinsko delo, v veselje bralk in bralcev, ki se lahko vživljajo v bogastvo nekdanje kulture. Niso le »stara« literarna zakladnica. V enem in v drugem pismu se srečujemo s konkretnimi, »delovnimi« dilemami, čeprav to seveda ni primeren izraz za naše vede. Avtor pisemsko podrobno primerja Homerja in Vergilija. Prihaja naproti obema. Pronicljivo izpostavi tudi problem dialoške tekstne oblike. Dramaturgijo z več glasovi, ki tehtajo svoje poglede, da bi skupaj prišli do pravilne ugotovitve, ki si jo je posrečeno zamislil Platon in so jo povzeli nekateri antični pisci, Seneka in drugi, Petrarca postavi pod vprašaj in se pri tem opre na Avgušтина, meneč, da takšna oblika ni vedno prava, ker se avtor skriva in ne pove tistega, kar res misli.

Petrarcova *Pisma v antiko* so hvaležna literarna pridobitev, ki nam ponuja širok pogled na antično kulturo in njeno književnost, kot jo je med prvimi začel odkrivati pionir novoveškega humanizma.

Igor Škamperle

* * *

DOI: <https://doi.org/10.4312/clotho.5.1.370-375>

Alois Kernbauer in Tone Smolej ur. *Gemeinsamkeit auf getrennten Wegen, Die slowenischen Doktoranden der Grazer Philosophischen Fakultät im Zeitraum 1876–1918 und die Gründung der Universität in Ljubljana*. 422 strani, 27 slik. Gradec: Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, 2021. Publikationen aus dem Archiv der Universität Graz. ISBN 978-3-201-02058-9.

V zborniku *Gemeinsamkeit auf getrennten Wegen* s podnaslovom *Die slowenischen Doktoranden der Grazer Philosophischen Fakultät im Zeitraum 1876–1918 und die Gründung der Universität in Ljubljana*

so zbrani prispevki o slovenskih doktorskih kandidatih Filozofske fakultete Univerze Karla in Franca v Grazu v zadnjem obdobju obstoja donavske monarhije. Prispevki so plod raziskav v okviru projekta *Zgodovina disertacij slovenskih kandidatov v Avstroogrski monarhiji*, kjer so bili predhodno obravnavani že slovenski doktorandi Karlove univerze v Pragi in Univerze na Dunaju.

Na Univerzi Karla in Franca v Gradcu je med letoma 1876 in 1918 doktorsko disertacijo uspešno zagovarjalo štiriinpetdeset Slovencev, pri čemer je po dogovoru kot odločilni kriterij za določitev narodne pripadnosti kandidata veljala posameznikova navedba maternega jezika. V študijo so bili tako vključeni tisti študenti, ki so ob vpisu kot svoj materni jezik navedli slovenščino.

Na čelu zbornika stojita dva pregledna prispevka, ki smiselno uokvirjata celoto. Alois Kernbauer poda kratek pregled zgodovine graške univerze od njene ustanovitve pod vodstvom jezuitov do današnjih časov z večjim poudarkom na narodnosti študentov in univerzitetnih učiteljev. Zgodovinskemu uvodu avtor doda pregled profesorjev in študentov, rojenih na območju današnje Republike Slovenije. V okviru zbornika ta prispevek logično stoji na začetku sprehoda skozi posamezna področja in vabi k nenehnemu vračanju.

Sledi prispevek Andreasa Goloba, ki s predstavitvijo dela komisij za pedagoški izpit graške univerze od uvedbe pedagoškega programa v okviru Thun-Hohensteinovih reform visokošolskega sistema do konca Habsburške monarhije prikaže graško univerzo kot pomembno odskočno desko za bodoče gimnazijske učitelje Notranje Avstrije in Obalne regije donavske monarhije.

Drugi del predstavlja jedro zbornika in je posvečen slovenskim doktorandom, ki so na graški univerzi med letoma 1876 in 1918 pridobili doktorski naziv. Poudariti velja naslednje bistvene ugotovitve: največ slovenskih doktorandov je doktoriralo na področju slovanske filologije (18), na drugem mestu po številu disertacij pa je klasična filologija (13). Ti dve smeri sta bili tudi najpogostejše (47% primerov) izbrani za pedagoški izpit. Po uspešno opravljenem pedagoškem izpitu se je 58% uspešno promoviranih kandidatov zaposlilo na gimnazijah.

V prvem prispevku Alois Kernbauer obravnava izobraževalno pot fizika Ignaza Klemenčiča. Gre za enega od dveh prispevkov v zborniku, ki presegata okvir humanističnih ved.

Alenka Šivic-Dular v svojem prispevku uvodoma poda kratek prelet slovenskih profesorjev na katedri za slovansko filologijo graške univerze, nato pa večji del prispevka posveti trem študentom slavi-stike slovenskega rodu, ki so v obdobju med ustanovitvijo katedre za slovansko filologijo leta 1870 in koncem Avstroogrske monarhije

leta 1918 pridobili doktorski naziv: Jakobu Sketu, Antonu Brezniku in Franu Ramovšu.

Naslednji v vrsti prispevkov o slovenskih doktorandih je posvečen področju slovenske književnosti. Avtor Tone Smolej poda pregled in študijo sedmih doktorandov slovenskega rodu, ki so v obravnavanem časovnem obdobju na graški univerzi uspešno zagovarjali svoje disertacije: Lovra Požara, Frana Ilešiča, Nikolaja Omerse, Franca Kotnika, Janka Bratine, Joža Glonarja in Joža Lovrenčiča. Kot posebno zanimiva podrobnost pri Smolejevem prispevku izstopa osvetlitev osebnega odnosa kandidata Lovra Požara s svojim mentorjem Gregorjem Krekom in njune sicer ne v popolnosti ohranjene razprave o tem, ali je primerno doktorsko disertacijo napisati v slovenskem jeziku. Pri tem gre v luči razvoja znanosti v slovenskem jeziku in s tem neločljivo povezane ustanovitve ljubljanske univerze nekaj desetletij kasneje pravzaprav za prelomno vprašanje. Na koncu je bila Požarova disertacija *Razvoj pesniškega slovstva pri Slovencih* leta 1881 kot prva dejansko oddana v slovenskem jeziku.

Matej Hriberšek v svojem prispevku podaja študijo trinajstih doktorandov Seminarja za klasično filologijo graške univerze, ki so v obravnavanem obdobju uspešno zagovarjali svoje disertacije. Med njimi avtor kot najpomembnejše izpostavi kasnejšega učitelja, publicista in planinca Josipa Tominška, bibliotekarja, publicista in prešernoslovca Josipa Puntarja, pisatelja in publicista Valentina Koruna, učitelja in politika Karla Verstovška, učitelja Ivana Arnejca in Jožefa Šorna, ki je edini tudi v nadaljevanju svoje kariere ostal zvest znanstvenoraziskovalni dejavnosti na področju klasične filologije. Avtor v zaključnih ugotovitvah zapiše, da doktorske disertacije obravnavanih doktorandov v stroki sicer niso pustile pomembnega pečata, na samem koncu prispevka pa poda še uporaben kronološki pregled pomembnejših znanstvenih in strokovnih objav s področja klasične filologije obravnavanih oseb.

Prispevek Petre Kramberger in Irene Samide v uvodu prinaša zgodovino germanistike na graški univerzi. Avtorici poudarita, da obravnavano obdobje predstavlja vrhunec graške germanistike. Sledi študija, ki obravnava dva slovenska doktoranda, ki sta v obravnavanem obdobju uspešno zagovarjala svoji doktorski disertaciji, kasnejšega gimnazijskega učitelja in priznanega šolnika Janka Bezjaka ter kasnejšega profesorja in predstojnika Oddelka za germanistiko na Filozofski fakulteti novoustanovljene ljubljanske univerze Jakoba Kelemino.

Janez Mlinar v uvodu svojega prispevka osvetli zgodovinski okvir Thun-Hohensteinovih reform šolskega sistema, pri čemer navede in pojasni nekatere temeljne spremembe, ki so pomembno vplivale na

razvoj šolskega sistema v donavski monarhiji in pustile pečat tudi v državah naslednicah. Ker poznavanje teh reform med drugim pomembno prispeva k razumevanju preostalih prispevkov osrednjega dela zbornika, bi bilo to uvodno poglavje Mlinarjevega članka v nekoliko razširjeni obliki morda bolj smiselno umestiti med prispevke na čelu zbornika. V nadaljevanju Mlinar predstavi pet slovenskih doktorandov, ki so v obravnavanem obdobju uspešno zagovarjali svojo doktorsko disertacijo s področja zgodovine: Franca Simoniča, Antona Majžerja, Josipa Hacina, Walterja Schmida in Ljudmila Hauptmanna.

V naslednjem prispevku Janez Mlinar in Tone Smolej osvetlita zgodbo Ljudmile Štrekelj, hčere Karla Štreklja, profesorja slavistike in slovenskega jezika na graški univerzi. Četudi ta ob vpisu kot svoj materni jezik ni navedla slovenščine, je obravnava njenega študija zgodovine v okviru zbornika umestna, saj gre za prvo slovensko zgodovinarico s pridobljeno visoko izobrazbo.

Sledi prispevek Luke Vidmarja, ki v jedru obravnava slovenska doktoranda umetnostne zgodovine na graški univerzi, Avgušтина Stegenska in Avgusta Žigona, v uvodu pa predstavi njunega profesorja Josefa Strzygowskega. Avgust Žigon, ki se je izkazal z izvrstno ocenjeno disertacijo, je nato zapustil področje umetnostne zgodovine in se posvetil literarni zgodovini. Zaposlil se je v Ljubljanski študijski knjižnici (današnji Narodni in univerzitetni knjižnici) ter leta 1915 postal njen direktor.

Prispevek Igorja Žunkoviča obravnava življenje in delo filozofa Franca Vebra s poudarkom na njegovem doktorskem študiju na graški univerzi. Obrobno Žunkovič osvetli tudi Vebrovo nacionalno zavest, zlasti v povezavi s pisnimi različicami njegovega imena, ter razloge za njegovo predčasno upokožitev in izključitev iz Slovenske akademije znanosti in umetnosti leta 1945.

V prispevku Tadeja Vidmarja je uvodoma podan kratek zgodovinski okvir razvoja študija pedagogike v donavski monarhiji, sledi študija o življenju in delu pedagoga Karla Ozvalda s poudarkom na njegovem doktorskem študiju na graški univerzi in na njegovi poklicni poti kot profesor pedagogike na Univerzi v Ljubljani.

V zadnjem iz vrste prispevkov jedrnega dela zbornika se Franc Perdih posveti poklicni poti edinega slovenskega doktoranda kemije na graški univerzi v obravnavanem obdobju. Gre za drugi prispevek v zborniku, ki presega okvir humanističnih ved.

Tretji del zbornika je posvečen ustanavljanju novih visokošolskih zavodov v državah naslednicah Avstroogrške monarhije, katerih namen je bil predvsem zagotoviti možnost izobraževanja in razvoja znanosti v nacionalnih jezikih. V tem okviru je za naš prostor po-

sebnost zanimiv prispevek Toneta Smoleja, ki tudi smiselno zaokroži koncept zbornika, saj obravnava prvo leto delovanja novoustanovljene Univerze v Ljubljani, pri čemer je v ospredje postavljen proces imenovanja prvih profesorjev. Med njimi so bili tudi bivši doktorandi in profesorji na graški univerzi: Karel Ozvald, prvi profesor pedagogike in utemeljitelj kulturne pedagogike na slovenskem, France Veber, prvi profesor filozofije, Jakob Kelemina, prvi profesor germanske filologije, ter Ljudmil Hauptmann, prvi profesor zgodovine srednjega veka in stare zgodovine slovencev. Po pomenu pa posebej izstopata Rajko Nahtigal, sprva profesor v Gradcu, nato prvi dekan ljubljanske Filozofske fakultete, in Fran Ramovš, habilitiran v Gradcu, nato prvi profesor slavistike v Ljubljani.

Andreas Golob v naslednjem prispevku predstavi *Spomenico senata graške univerze o južni meji nemške Štajerske*, ki odseva z nemškim nacionalizmom in paternalistično držo prežeto zaskrbljenost nemške strani nad morebitnim zanjo neugodnim sklepom konference v St. Germainu o južni meji Prve Republike Avstrije.

V tretji del sta umeščena še prispevka Martina G. Enneja o profesorjih nenemške narodnosti na dunajski univerzi po prvi svetovni vojni in prispevek Anne Zelenkove o ustanovitvi, oblikovanju in zgodovinskem razvoju Univerze Komenskega v Bratislavi.

Čisto na koncu tretjega dela zbornika bo bralec našel pregledni kronološki seznam doktorskih disertacij vseh obravnavanih kandidatov, ki sta ga pripravila Matej Hriberšek in Tone Smolej, ter skene treh izbranih dokumentov, ki se nanašajo na ustanovitev Univerze v Ljubljani.

Zbornik *Gemeinsamkeit auf getrennten Wegen* zlasti v osrednjem delu ponuja zelo pregledno in sistematično študijo slovenskih doktorandov Filozofske fakultete Univerze Karla in Franca v Gradcu v zadnjem obdobju pred razpadom Avstroogrske monarhije. Zbornik je lepo berljiv in podatek, ki jih prinašajo posamezni prispevki, spričo enotne zgradbe ni težko iskati. Vsak prispevek namreč prinaša natančen povzetek študijskega protokola kandidata, pri čemer so pod vsakim posameznikom poleg podatkov o disertaciji, rigorozu in pedagoškem izpitu navedeni tudi vsi študijski predmeti, ki jih je ta obiskoval v teku študija. V tem oziru so posebej zanimive najrazličnejše kombinacije obiskovanih in opravljenih študijskih predmetov različnih študijskih smeri, kar osvetljuje tudi strokovne profile alumnov. Smiselno sledi oris nadaljnjih poklicnih poti kandidatov. Ker je večina le-teh po končanem študiju opustila znanstvenoraziskovalno dejavnost in se zaposlila v prosveti, so povzetki študijskih protokolov zanimivo branje tudi z vidika profilov tedanjih slovenskih šolnikov,

zlasti gimnazijskih učiteljev. Po drugi strani pa zbornik pomembno prispeva k poznavanju strokovnih (in osebnostnih) profilov nekaterih posameznikov, ki so pustili pomemben pečat na znanstvenoraziskovalnem področju in odigrali ključne vloge pri institucionalizaciji slovenske znanosti. Na področju klasične filologije velja v tem okviru izpostaviti Ivana Arnejca, ki je med letoma 1933 in 1935 na oddelku za klasično filologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani kot honorarni predavatelj vodil proseminarske vaje. Predstavniki, kot so Joža Glonar, Josip Puntar in Avgust Žigon, pa pričajo tudi o pomenu v Gradcu promoviranih Slovencev za zgodovino Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani.

Prav spričo preglednosti in izčrpnosti posameznih prispevkov predstavlja zbornik dragocen vir za vse bodoče raziskovalce zgodovine slovenske humanistike, pedagogike in začetkov institucionalizirane znanstvenoraziskovalne dejavnosti na območju današnje Republike Slovenije.

Rok Kuntner